

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 16 juli 2009*

I mål C-537/07,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, framställd av Juzgado de lo Social n° 30 de Madrid (Spanien) genom beslut av den 20 november 2007, som inkom till domstolen den 3 december 2007, i målet

Evangelina Gómez-Limón Sánchez-Camacho

mot

Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS),

Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS),

Alcampo SA,

meddelar

* Rättegångsspråk: spanska.

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Rosas samt domarna J.N. Cunha Rodrigues, J. Klučka, U. Löhmus (referent) och A. Arabadjiev,

generaladvokat: E. Sharpston,
justitiesekreterare: R. Grass,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS), genom A. Álvarez Moreno och J. I. del Valle de Joz, båda i egenskap av ombud,
- Spaniens regering, genom B. Plaza Cruz, i egenskap av ombud,
- Förenade kungarikets regering, genom T. Harris, i egenskap av ombud,
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom M. van Beek och L. Lozano Palacios, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 4 december 2008 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- ¹ Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av punkt 2.6 och 2.8 i ramavtalet om föräldraledighet, slutet den 14 december 1995, som återfinns i bilagan till rådets direktiv 96/34/EG av den 3 juni 1996 om ramavtalet om föräldraledighet, undertecknat av UNICE, CEEP och EFS (EGT L 145, s. 4) (nedan kallat ramavtalet om föräldraledighet), liksom tolkningen av rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet (EGT L 6, 1979, s. 24; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 111).
- ² Begäran har framställts i ett mål mellan, å ena sidan, Evangelina Gómez-Limón Sánchez-Camacho och, å andra sidan, Instituto Nacional de la Seguridad Social, (en organisation med ansvar för socialförsäkring, nedan kallad INSS), Tesorería General de la Seguridad Social och hennes tidigare arbetsgivare Alcampo SA, rörande den rätt till pension för bestående invaliditet, som Evangelina Gómez-Limón Sánchez-Camachos förvärvat under sin föräldraledighet.

Tillämpliga bestämmelser

De gemenskapsrättsliga bestämmelserna

3 I skäl 1 i direktiv 79/7 anges följande:

”Artikel 1.2 i rådets direktiv 76/207/EEG av den 9 februari 1976 om genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor [(EGT L 39, s. 40; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 191)] föreskriver att, i syfte att säkerställa att principen om likabehandling av kvinnor och män successivt genomförs, [ska] rådet ... anta bestämmelser som klart anger dess väsentliga innehåll, räckvidd och åtgärderna för dess tillämpning ...”

4 I artikel 7 i direktiv 79/7 anges följande:

”1. Detta direktiv skall inte hindra ... medlemsstaterna [från] att utesluta från dess tillämpningsområde

a) ...

b) fördelar i fråga om ålderspensionsförsäkring som beviljas personer som har fostrat barn; erhållande av rätt till förmåner efter förvärvsavbrott på grund av fostran av barn,

...”

- 5 I artikel 2 i rådets direktiv 86/378/EEG av den 24 juli 1986 om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om företags- eller yrkesbaserade system för social trygghet (EGT L 225, s. 40; svensk specialutgåva, område 5, volym 4, s. 83), i dess lydelse enligt rådets direktiv 96/97/EG av den 20 november 1996 (EGT L 46, 1997, s. 20) (nedan kallat direktiv 86/378), anges följande:

”1. Med företags- eller yrkesbaserade system för social trygghet menas system som inte regleras av direktiv 79/7..., vars syfte är att ge dem som arbetar, både anställda och egna företagare, i ett företag eller i en grupp av företag, inom ett område för ekonomisk verksamhet eller yrkessektor eller grupp av sådana sektorer, förmåner som skall komplettera förmånerna enligt lagstadgade system för social trygghet eller ersätta dessa, vare sig deltagandet i sådana system är obligatoriskt eller frivilligt.

...”

- 6 Direktiv 96/34 syftar till att genomföra det ramavtal om föräldraledighet som återfinns i bilagan till detta direktiv.
- 7 Enligt artikel 2 i nämnda direktiv ska medlemsstaterna sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast den 3 juni 1998.

8 Av de allmänna övervägandena i ramavtalet angående föräldraledigheten framgår att

” ...

10. Medlemsstaterna bör föreskriva bevarandet av de naturaförmåner som medges inom ramen för sjukförsäkringen under en minimiperiod av föräldraledigheten.

11. Medlemsstaterna bör också, när detta visar sig vara lämpligt med hänsyn till de nationella förhållandena och budgetsituationen, inrikta sig på att i befintligt skick bevara rätten till socialförsäkringsförmåner under minimiperioden för föräldraledigheten.

...”

9 I punkt 2 i ramavtalet avseende föräldraledighet anges följande:

- ”1. Om inte annat följer av punkt 2.2 ges arbetstagare, kvinnor och män, genom detta avtal en individuell rätt till föräldraledighet med anledning av ett barns födelse eller vid adoption av ett barn för att vårda detta barn under minst tre månader och upp till en bestämd ålder som får vara upp till åtta år och som skall fastställas av medlemsstaterna och/eller av arbetsmarknadens parter.

...

3. Kvalifikationskraven och tillämpningsföreskrifterna för föräldraledighet skall fastställas enligt lag och/eller kollektivavtal i medlemsstaterna med iakttagande av minimiföreskrifterna i detta artikel.

...

6. De rättigheter som arbetstagaren förvärvat eller håller på att förvärva när föräldraledigheten börjar skall bevaras oförändrade fram till och med föräldraledighetens slut. Vid föräldraledighetens slut skall dessa rättigheter inklusive de ändringar som härrör från nationell lagstiftning, nationella kollektivavtal eller nationell praxis vara gällande.
7. Medlemsstaterna och/eller arbetsmarknadens parter skall fastställa vad som skall gälla för anställningsavtalet eller anställningsförhållandet under föräldraledigheten.
8. Alla socialförsäkringsfrågor som hänger samman med detta avtal skall behandlas och avgöras av medlemsstaterna i enlighet med nationell lagstiftning och med beaktande av kontinuitetens betydelse när det gäller rätten till socialförsäkringsförmåner, särskilt sjuk- och hälsovård.”

De nationella bestämmelserna

- 10 I artikel 37.5 i den konsoliderade lagen om arbetstagares ställning (texto refundido de la Ley del Estatuto de los trabajadores), antagen genom kungligt lagdekret nr 1/1995 av den 24 mars 1995 (BOE nr 75, av den 29 mars 1995, s. 9654), i dess lydelse enligt lag 39/1999 om främjande av arbetstagarnas möjligheter att förena familjelivet med arbetslivet (Ley 39/1999 para promover la conciliación de la vida familiar y laboral de las personas trabajadoras) av den 5 november 1999 (BOE nr 266 av den 6 november 1999, s. 38934) (nedan kallad lagen om arbetstagares ställning), föreskrivs att den som i egenskap av vårdnadshavare vårdar barn under sex år har rätt att minska sin arbetstid med minst en tredjedel och högst hälften, med motsvarande minskning av lönen.
- 11 Enligt artikel 139.2 i den allmänna lagen om socialförsäkring (Ley General de la Seguridad Social), som antagits genom kungligt lagdekret nr 1/1994 av den 20 juni 1994 (BOE nr 154 av den 29 juni 1994, s. 20658) (nedan kallad LGSS), utgörs den ekonomiska ersättning som en arbetstagare med bestående oförmåga att utöva sitt vanliga yrke är berättigad till av en livränta. Denna livränta uppgår till 55 procent av ett ersättningsunderlag som beräknas genom att dividera arbetstagarens avgiftsinbetalningar under de nittiosex månaderna närmast före den tidpunkt då försäkringsfallet inträffade med 112.
- 12 I artikel 109.1 i LGSS föreskrivs att avgiftsunderlaget för alla risker och situationer som omfattas av skyddet i det allmänna systemet, inbegripet arbetsolycksfall och yrkessjukdomar, ska utgöras av den sammanlagda lön, oavsett form och benämning, som arbetstagaren har rätt till varje månad eller av den ersättning som hon eller han faktiskt erhåller varje månad om den sistnämnda är högre, för arbete som personen utför som anställd.
- 13 I syfte att fastställa det avgiftsunderlag vid förkortad arbetstid som är tillämpligt på arbetstagare som har vårdnaden om och har hand om barn under sex år, hänvisas det i det kungliga lagdekretet 2064/1995 angående sociala avgifter och fastställandet av andra socialförsäkringsrättigheter (Reglamento General sobre cotización y liquidación

de otros derechos de la Seguridad Social) av den 22 december 1995 (BOE nr 22 av den 25 januari 1996, s. 2295) till avgiftssystemet för avtal om deltidsanställning. I artikel 65 i nämnda kungliga lagdekret föreskrivs att avgiftsunderlaget, med hänsyn till arbetstagare som har slutit avtal om deltidsanställning och avlösningsavtal (contrato de relevo), ska fastställas på grundval av den ersättning som erhållits för de arbetade timmarna.

- 14 I artikel 14 i beslut av den 18 juli 1991 om reglering av det särskilda avtalet inom socialförsäkringssystemet (Orden por la que se regula el convenio especial en el Sistema de la Seguridad Social) (BOE nr 181 av den 30 juli 1991, s. 25114), vilket gäller personer som med stöd av lagen har vårdnaden om en minderårig, anges att arbetstagare som med stöd av artikel 37.5 i den konsoliderade lagen om arbetstagares ställning, i dess lydelse enligt lag 39/1999, har förkortad arbetstid på grund av att de har hand om ett barn under sex år, som åtföljs av en proportionerlig nedsättning av lönen, kan sluta ett särskilt avtal för att bevara samma avgiftsunderlag som innan deras arbetstid förkortades. De avgifter som ska erläggas med stöd av detta särskilda avtal omfattar följande situationer och risker: pension, bestående invaliditet liksom död och efterlevandepension till följd av sjukdom som inte har samband med arbetet eller annan olycka än arbetsolycka.

Twisten vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 15 Det framgår av beslutet om hänskjutande att Evangelina Gómez-Limón Sánchez-Camacho sedan den 17 december 1986 arbetade på heltid som administrativ assistent för företaget Alcampo SA, ett företag verksam inom den storskaliga detaljhandeln.
- 16 Evangelina Gómez-Limón Sánchez-Camacho hade avtalat med nämnda företag om förkortad arbetstid för att ta hand om barn under sex år, med verkan från den 6 december 2001, i enlighet med den lagstiftning om arbetstagares ställning som gällde då. Hennes arbetstid förkortades således med en tredjedel.

- 17 Även Evangelina Gómez-Limón Sánchez-Camachos lön minskade, och då inget särskilt avtal slutits minskade också de avgifter som inbetalades av såväl företaget som arbetstagaren till det allmänna socialförsäkringssystemet i samma utsträckning, eftersom dessa avgifter motsvarar ett procentuellt belopp av den erhållna lönen.
- 18 Då Evangelina Gómez-Limón Sánchez-Camachos led av en sjukdom som inte hade samband med arbetet inledde hon till följd av sina fysiska besvär och funktionsstörningar ett administrativt förfarande som ledde fram till ett beslut av INSS den 30 juni 2004. I det beslutet fastställdes att hon på ett bestående sätt var helt oförmögen att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter på grund av bestående invaliditet och att hon var berättigad till en pension motsvarande 55 procent av ett ersättningsunderlag på 920,33 euro per månad.
- 19 Beräkningen av nämnda ersättningsunderlag gjordes utifrån beloppen för de avgifter som faktiskt hade betalats in till det allmänna sjukförsäkringssystemet under den period som skulle beaktas enligt lagstiftningen avseende ersättningarna, nämligen perioden mellan den 1 november 1998 och november månad 2004. Detta belopp omfattade samtliga avgifter som Evangelina Gómez-Limón Sánchez-Camacho och hennes arbetsgivare hade betalat.
- 20 Evangelina Gómez-Limón Sánchez-Camacho väckte talan vid Juzgado de lo Social n° 30 de Madrid och gjorde gällande att även om den beräkning som hade gjorts beaktade de avgifter som faktiskt har inbetalats, har dessa avgifter minskats i proportion till den löneminskning som var en följd av att hon gått ned i arbetstid under föräldraledigheten, då hon hade hand om sitt barn. Hennes pension borde ha beräknats på grundval av de avgifter som motsvarar heltidsarbete. Hon anförde att den beräkning som gjorts leder till att en åtgärd som syftar till att främja likhet inför lagen och motverka diskriminering på grund av kön blir utan praktisk verkan.

21 Mot denna bakgrund beslutade Juzgado de lo Social n° 30 de Madrid att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

- ”1) Med hänsyn till att föräldraledighet är en åtgärd som bör syfta till att främja jämställdhet, på det sätt och i den omfattning som varje medlemsstat fritt har fastställt inom de minimigränser som föreskrivs i direktiv 96/34 ..., kan utnyttjandet av föräldraledigheten medföra att de rättigheter som den föräldralediga arbetstagaren står i begrepp att förvärva påverkas, när arbetstagaren har hand om barn och på grund av detta har förkortad arbetstid och minskad lön, och kan principen att rättigheter som förvärvats eller som står i begrepp att förvärvas ska bibehållas åberopas av enskilda inför de offentliga institutionerna i en medlemsstat?

- 2) I synnerhet, omfattar uttrycket rättigheter som arbetstagaren förvärvat eller står i begrepp att förvärva i punkt 2.6 i [ramavtalet om föräldraledighet] endast rättigheter med anknytning till arbetsvillkoren och utsträcker det sig endast till det avtalsrättsliga anställningsförhållandet eller rör det även bevarandet av de socialförsäkringsrättigheter som arbetstagaren förvärvat eller står i begrepp att förvärva? Kan vidare kravet på ’kontinuitet när det gäller rätten till socialförsäkringsförmåner’ i punkt 2.8 i [ramavtalet om föräldraledighet] anses uppfyllt genom det tillvägagångssätt som i förevarande fall har tillämpats av de nationella myndigheterna och är denna rätt till kontinuitet avseende rätten till socialförsäkringsförmåner tillräckligt precis och konkret för att, i förekommande fall, kunna åberopas inför nationella myndigheter?

- 3) Är gemenskapsbestämmelserna förenliga med en nationell lagstiftning enligt vilken arbetstagaren under en period med förkortad arbetstid på grund av föräldraledighet beviljas en lägre invaliditetspension än den som gällde före denna ledighet och enligt vilken rätten till och konsolideringen av framtida förmåner minskas i proportion till minskningen av arbetstiden och lönen?

- 4) Gäller den skyldighet som nationella domstolar har att tolka den nationella rätten mot bakgrund av skyldigheterna i direktivet för att i möjligaste mån uppnå målet med gemenskapslagstiftningen även frågan om kontinuitet under föräldraledigheten när det gäller socialförsäkringsförmåner och, närmare, det fallet att arbetstagaren är föräldraledig på deltid eller har förkortad arbetstid, såsom i förevarande fall?

- 5) Kan, med hänsyn till omständigheterna i målet, den inskränkning av rätten till socialförsäkringsförmåner som förvärfvas under föräldraledigheten anses utgöra en direkt eller indirekt diskriminering som strider mot dels bestämmelserna i rådets direktiv 79/7 ..., dels kravet på jämställdhet mellan kvinnor och män samt förbudet mot diskriminering enligt den gemensamma traditionen i medlemsstaterna, eftersom denna princip är tillämplig inte endast på anställningsförhållandena, utan även på det allmännas handlande i fråga om arbetstagarnas sociala trygghet?"

Prövning av tolkningsfrågorna

Upptagande till sakprövning

22 INSS och Spaniens regering har hävdad att den första frågan ska avvisas.

23 De gör gällande att nämnda fråga, som är formulerad på ett generell och helt hypotetiskt sätt, är oprecis. Den specifika situation som skulle kunna påverka de rättigheter som föräldralediga arbetstagare står i begrepp att förvärva anges inte.

- 24 Domstolen erinrar i detta hänseende om att i ett förfarande enligt artikel 234 EG, vilken grundar sig på en tydlig funktionsfördelning mellan de nationella domstolarna och EG-domstolen, är det den nationella domstolen som ska bedöma omständigheterna i målet. Det ankommer också uteslutande på den nationella domstol vid vilken tvisten anhängiggjorts och som har ansvaret för det rättsliga avgörandet att, mot bakgrund av omständigheterna i målet, bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till domstolen. Följaktligen är domstolen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som har ställts avser tolkningen av gemenskapsrätten (se bland annat dom av den 25 februari 2003 i mål C-326/00, IKA, REG 2003, s. I-1703, punkt 27, av den 12 april 2005 i mål C-145/03, Keller, REG 2005, s. I-2529, punkt 33, och av den 22 juni 2006 i mål C-419/04, Conseil général de la Vienne, REG 2006, s. I-5645, punkt 19).
- 25 Domstolen har emellertid funnit att det i undantagsfall ankommer på den att – för att pröva sin egen behörighet – granska de omständigheter under vilka den nationella domstolen har anhängiggjort sin begäran om förhandsavgörande (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 december 1981 i mål 244/80, Foglia, REG 1981, s. 3045, punkt 21; svensk specialutgåva, volym 6, s. 243). Domstolen har endast möjlighet att underlåta att besvara en tolkningsfråga som en nationell domstol har ställt då det är uppenbart att den begärda tolkningen av gemenskapsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller föremålet för tvisten i målet vid den nationella domstolen eller när frågan är hypotetisk eller när domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga förhållandena som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (se, bland annat, dom av den 13 mars 2001 i mål C-379/98, PreussenElektra, REG 2001, s. I-2099, punkt 39, och av den 22 januari 2002 i mål C-390/99, Canal Satélite Digital, REG 2002, s. I-607, punkt 19).
- 26 I förevarande fall gäller målet vid den nationella domstolen den rätt till pension för bestående invaliditet som en kvinnlig arbetstagare förvärvat under den tid då hon var föräldraledig på deltid, det vill säga under en period då avgifterna till det lagstadgade socialförsäkringssystem som hon tillhörde betalades in i proportion till den faktiska lönen, vilket lett till att arbetstagaren beviljats pension med ett lägre belopp än hon hade haft rätt till om hon hade fortsatt att arbeta heltid.
- 27 Den hänskjutande domstolen har således ställt sin första fråga för att få klarhet i huruvida det strider mot punkt 2.6 i ramavtalet om föräldraledighet att vid

beräkningen av en arbetstagares pension för bestående invaliditet beakta inbetalda avgifter som minskats proportionellt med den lön som erhöles under en period av föräldraledighet, och huruvida det enligt punkt 2.6 krävs att avgifter som motsvarar lönen vid heltidsarbete beaktas. Vidare vill domstolen veta om nämnda punkt kan åberopas av enskilda mot en medlemsstats myndigheter inför en nationell domstol.

- 28 Det framstår därför som om den ställda frågan har samband med föremålet för tvisten vid den nationella domstolen såsom den har angetts av densamma och som om svaret på den ställda frågan kan vara användbart för den domstolen när den ska avgöra huruvida en sådan utgång skulle strida mot ramavtalet om föräldraledighet.
- 29 Härav följer att den första tolkningsfrågan kan tas upp till sakprövning.

Första–fjärde frågorna

- 30 För att ge ett användbart svar, vilket gör det möjligt för den hänskjutande domstolen att avgöra det mål som är anhängigt vid den, bör den första, den andra och den fjärde frågan, vilka alla innehåller två delar, omformuleras. De fyra frågorna bör prövas utifrån de frågeställningar de leder till, i en annan ordning än den som de har ställts i.
- 31 Vad gäller den första delen av den andra frågan kan det konstateras att den ställts i nära samband med den första frågan, såsom den frågan förklarats i punkt 27 i denna dom, och att den ska prövas tillsammans med den första delen av den första frågan, den tredje frågan och den andra delen av den fjärde frågan.

Den andra delen av den första frågan

- 32 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra delen av den första frågan för att få klarhet i huruvida punkt 2.6 i ramavtalet om föräldraledighet kan åberopas av enskilda mot en medlemsstats myndigheter inför en nationell domstol.
- 33 Av fast rättspraxis följer att enskilda, när bestämmelserna i ett direktiv med hänsyn till bestämmelsernas innehåll är ovillkorliga och tillräckligt precisa, alltid har rätt att åberopa dessa gentemot staten, i synnerhet när staten är arbetsgivare (se bland annat, för ett liknande resonemang, dom av den 26 februari 1986 i mål 152/84, Marshall, REG 1986, s. 723, punkterna 46 och 49, svensk specialutgåva, volym 8, s. 457, av den 20 mars 2003 i mål C-187/00, Kutz-Bauer, REG 2003, s. I-2741, punkterna 69 och 71, och av den 15 april 2008 i mål C-268/06, REG 2008, s. I-2483, punkt 57).
- 34 Såsom domstolen har konstaterat kan denna rättspraxis tillämpas på avtal vilka i likhet med ramavtalet med stöd av artikel 139.1 EG har förhandlats fram mellan arbetsmarknadens parter på gemenskapsnivå och som i enlighet med artikel 139.2 EG har genomförts genom ett direktiv från Europeiska unionens råd, som de därmed utgör en integrerad del av (se domen i det ovannämnda målet Impact, punkt 58, och dom av den 23 april 2009 i de förenade målen C-378/07–C-380/07, Angelidaki m.fl., REG 2009, s. I-3071, punkt 195).
- 35 Punkt 2.6 i ramavtalet om föräldraledighet innebär en skyldighet att bevara de rättigheter som arbetstagaren förvärvat eller står i begrepp att förvärva när föräldraledigheten börjar oförändrade fram till och med föräldraledighetens slut samt att dessa rättigheter ska gälla vid föräldraledighetens slut, inklusive de ändringar som uppstått under denna tid.

- 36 Nämnda punkt 2.6, som syftar till att förebygga att rättigheterna för de arbetstagare som valt att vara föräldralediga åsidosätts, innehåller en allmän och tydlig regel om att såväl de nationella myndigheterna som arbetsgivarna ska erkänna de rättigheter som arbetstagaren redan förvärvat eller står i begrepp att förvärva när föräldraledigheten börjar och att säkerställa att arbetstagarna vid föräldraledighetens slut fortsätter att förvärva rättigheter som om föräldraledigheten inte hade ägt rum. Innehållet i punkt 2.6 i ramavtalet om föräldraledighet är därmed tillräckligt precist för att kunna åberopas av en enskild och tillämpas av en domstol (se analogt domen i det ovannämnda målet Marshall, punkt 52).
- 37 Den andra delen av den första frågan ska därför besvaras enligt följande. Punkt 2.6 i ramavtalet om föräldraledighet kan åberopas av enskilda inför en nationell domstol.

Den första delen av den första frågan, den första delen av den andra frågan, den tredje frågan och den andra delen av den fjärde frågan

- 38 Den hänskjutande domstolen har ställt den första delen av sin första fråga, den första delen av den andra frågan, den tredje frågan och den andra delen av sin fjärde fråga, vilka ska prövas i ett sammanhang, för att få klarhet i huruvida det strider mot punkt 2.6 och 2.8 i ramavtalet om föräldraledighet att vid beräkningen av pension för bestående invaliditet beakta att arbetstagaren varit föräldraledig på deltid och under denna tid har betalat in avgifter och förvärvat rätt till pension i proportion till den erhållna lönen, vilket leder till att arbetstagaren beviljas pension med ett lägre belopp än det belopp som skulle ha beviljats om arbetstagaren hade fortsatt att arbeta heltid.
- 39 Det framgår av såväl ordalydelsen i punkt 2.6 i ramavtalet om föräldraledighet som det sammanhang i vilket den ingår att denna bestämmelse har till syfte att undvika att arbetstagaren förlorar de rättigheter som följer av anställningsförhållandet, vilka arbetstagaren förvärvat eller står i begrepp att förvärva när denne påbörjar en föräldraledighet och att säkerställa att arbetstagaren efter föräldraledighetens slut befinner sig i samma situation som före föräldraledigheten med avseende på dessa

rättigheter. De rättigheter som följer av anställningsförhållandet är de som arbetstagaren hade när denne påbörjade föräldraledigheten.

40 Dock regleras i punkt 2.6 i ramavtalet om föräldraledighet inte de rättigheter och skyldigheter som följer av anställningsförhållandet under tiden för föräldraledigheten, vilka enligt punkt 2.7 i ramavtalet fastställs av medlemsstaterna och/eller arbetsmarknadens parter. I denna punkt hänvisas det således till nationell lagstiftning och kollektivavtal för att avgöra vad som ska gälla för anställningsavtalet eller anställningsförhållandet under nämnda föräldraledighet, inbegripet frågan i vilken omfattning arbetstagaren under nämnda föräldraledighet fortsätter att förvärva rättigheter i förhållande till arbetsgivaren liksom enligt företags- eller yrkesbaserade system för social trygghet.

41 Frågan om fortsatt erhållande av rätt till framtida socialförsäkringsförmåner under föräldraledigheten regleras inte heller uttryckligen i ramavtalet om föräldraledighet. Dock hänvisas det i punkt 2.8 i ramavtalet till den nationella lagstiftningen för att behandla och avgöra alla socialförsäkringsfrågor som hänger samman med ramavtalet. Således ska frågan i vilken mån en arbetstagare kan fortsätta att förvärva rätt till socialförsäkringsförmåner under den tid då denne är föräldraledig på deltid bestämmas av medlemsstaterna.

42 Även om bevarandet av rätten till socialförsäkringsförmåner under den tid då arbetstagaren är föräldraledig behandlas i såväl punkterna 10 och 11 i de allmänna övervägandena i ramavtalet om föräldraledighet som punkt 2.8 i samma avtal, utan att medlemsstaterna åläggs några konkreta skyldigheter i detta hänseende, är det inte desto mindre så att förvärv av rätt till framtida socialförsäkringsförmåner under denna tid inte omnämns i ramavtalet.

43 Följaktligen åläggs medlemsstaterna i punkt 2.6 och 2.8 i ramavtalet inte någon skyldighet att säkerställa att arbetstagare som är föräldralediga på deltid fortsätter att

under föräldraledigheten förvärva rätt till framtida socialförsäkringsförmåner i samma utsträckning som om de hade fortsatt att arbeta heltid.

- 44 Den första delen av den första frågan, den första delen av den andra frågan, den tredje frågan och den andra delen av den fjärde frågan ska således besvaras enligt följande. Det strider inte mot punkt 2.6 och 2.8 i ramavtalet om föräldraledighet att vid beräkningen av en arbetstagares pension för bestående invaliditet beakta att denne varit föräldraledig på deltid och att denne under den tiden har betalat avgifter och förvärvat rätt till pension i proportion till den erhållna lönen.

Den första delen av den fjärde frågan och den andra delen av den andra frågan

- 45 Den hänskjutande domstolen har ställt den första delen av sin fjärde fråga och den andra delen av den andra frågan, vilka ska prövas i ett sammanhang, för att få klarhet i huruvida punkt 2.8 i ramavtalet om föräldraledighet ska tolkas så, att medlemsstaterna åläggs en skyldighet att säkerställa att socialförsäkringsförmåner erhålls under föräldraledigheten och huruvida denna punkt kan åberopas av enskilda mot en medlemsstats myndigheter inför en nationell domstol.

- 46 Det ska understrykas att det i punkt 2.3 i ramavtalet om föräldraledighet hänvisas till lagen och/eller kollektivavtalen i medlemsstaterna för att fastställa kvalifikationskraven och tillämpningsföreskrifterna avseende föräldraledigheten. Dock måste minimiföreskrifterna i ramavtalet om föräldraledighet iakttas när kvalifikationskraven och tillämpningsföreskrifterna fastställs.

- 47 I punkt 2.8 i ramavtalet om föräldraledighet hänvisas det också till medlemsstaternas nationella lagstiftning för att behandla och avgöra alla socialförsäkringsfrågor som hänger samman med avtalet, men i den bestämmelsen rekommenderas medlemsstaterna endast att beakta betydelsen av kontinuiteten när det gäller rätten till socialförsäkringsförmåner avseende de olika risker som kan finnas under föräldraledigheten, särskilt sjuk- och hälsovård.
- 48 Dessutom visar såväl ordalydelsen i nämnda punkt 2.8 som det faktum att ramavtalet om föräldraledighet har slutits mellan arbetsmarknadens parter, företrädna av branschövergripande organisationer, att avtalet inte kan medföra skyldigheter för de nationella försäkringskassorna, vilka inte är parter i ett sådant avtal.
- 49 Enligt punkt 11 i de allmänna övervägandena i ramavtalet om föräldraledighet ska vidare medlemsstaterna, när detta visar sig vara lämpligt med hänsyn till de nationella förhållandena och budgetsituationen, inrikta sig på att i befintligt skick bevara rätten till socialförsäkringsförmåner under minimiperioden för föräldraledigheten.
- 50 Härav följer att medlemsstaterna i punkt 2.8 i ramavtalet om föräldraledighet inte åläggs någon skyldighet att säkerställa att arbetstagarna under föräldraledigheten ska fortsätta att erhålla socialförsäkringsförmåner. Ej heller fastställs i nämnda punkt några rättigheter till förmån för arbetstagarna. Följaktligen finner domstolen, utan att det behöver prövas huruvida bestämmelserna i punkten är ovillkorliga och tillräckligt precisa, att punkt 2.8 inte kan åberopas av enskilda mot en medlemsstats myndigheter inför en nationell domstol.
- 51 Den första delen av den fjärde frågan och den andra delen av den andra frågan ska således besvaras enligt följande. Enligt punkt 2.8 i ramavtalet om föräldraledighet åläggs medlemsstaterna inte några skyldigheter utöver skyldigheten att de ska behandla och avgöra socialförsäkringsfrågor som hänger samman med ramavtalet i enlighet med nationell lagstiftning. I synnerhet innebär ramavtalet inte att medlemsstaterna åläggs att säkerställa att en arbetstagare fortsätter att erhålla socialförsäkringsförmåner under

föräldraledigheten. Punkt 2.8 i ramavtalet kan inte åberopas av enskilda mot en medlemsstats myndigheter inför en nationell domstol.

Den femte frågan

- 52 Den hänskjutande domstolen har ställt den femte frågan för att få klarhet i huruvida det strider mot principen om likabehandling av kvinnor och män, särskilt principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet i den mening som avses i direktiv 79/7, att en arbetstagare som är föräldraledig på deltid förvärvar rätt till pension för bestående invaliditet utifrån den faktiska arbetstiden och den erhållna lönen och inte som om arbetstagaren hade arbetat heltid.
- 53 Domstolen konstaterar inledningsvis att en nationell lagstiftning som den som är i fråga i målet vid den nationella domstolen inte utgör en direkt diskriminering, eftersom den utan åtskillnad är tillämplig på såväl kvinnliga som manliga arbetstagare. Det ska därför prövas om den kan utgöra en indirekt diskriminering.
- 54 Enligt fast rättspraxis medför en bestämmelse indirekt diskriminering av kvinnliga arbetstagare om den – trots att den är neutralt formulerad – faktiskt missgynnar en mycket högre procentandel kvinnor än män (se bland annat dom av den 27 oktober 1998 i mål C-411/96, Boyle m.fl., REG 1998, s. I-6401, punkt 76, och av den 21 oktober 1999 i mål C-333/97, Lewen, REG 1999, s. I-7243, punkt 34).
- 55 Såsom den hänskjutande domstolen har uppgett väljer kvinnor i betydligt högre utsträckning än män att under perioder minska sin arbetstid för att fostra barn, vilket leder till en proportionellt lägre lön. Detta får till följd att de rättigheter till socialförsäkringsförmåner som är knutna till anställningsförhållandet minskas.

- 56 Dock framgår det av fast rättspraxis att en diskriminering föreligger när skilda regler tillämpas på lika situationer eller när samma regel tillämpas på olika situationer (se bland annat de tidigare nämnda domarna i målet Boyle, punkt 39, och Lewen, punkt 36).
- 57 Den arbetstagare som utnyttjar den föräldraledighet som denne ges rätt till enligt direktiv 96/34 om genomförande av ramavtalet om föräldraledighet i någon av de former som föreskrivs i nationell lagstiftning eller genom kollektivavtal och, såsom i målet vid den nationella domstolen, arbetar deltid befinner sig emellertid i en speciell situation som inte kan jämföras med den som en heltidsarbetande man eller kvinna befinner sig i (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet Lewen, punkt 37).
- 58 I den nationella lagstiftning som är i fråga i målet vid den nationella domstolen föreskrivs att belopp med vilket pension för bestående invaliditet ska utgå ska fastställas utifrån de faktiska inbetalningar som arbetsgivaren och arbetstagaren gjort under referensperioden, vilken i förevarande fall är de åtta år som föregick riskens uppkomst. I den mån arbetstagaren erhåller en lägre lön på grund av arbetstidsminskningen minskas även inbetalningarna, vilka utgör en procentuell andel av lönen, vilket leder till en skillnad mellan den rätt till framtida socialförsäkringsersättningar som en arbetstagare som arbetar heltid förvärvat och den rätt till sådana ersättningar som en arbetstagare som är föräldraledig på deltid förvärvat.
- 59 Det ska härvid inledningsvis erinras om att gemenskapsrätten inte utgör hinder för att ålderspension vid deltidarbete beräknas enligt en regel *pro rata temporis*. Utöver tjänstemannens tjänstgöringstid utgör det förhållandet att tjänstemannens verkliga tjänstgöringstid under sin karriär beaktas, jämförd med tjänstgöringstiden för en tjänsteman som arbetat heltid under hela sin karriär, ett objektiva kriterium som helt saknar samband med diskriminering på grund av kön och som möjliggör en proportionerlig nedsättning av pensionsrätten (se, vad gäller offentlig tjänst, dom av den 23 oktober 2003 i de förenade målen C-4/02 och C-5/02, Schönheit och Becker, REG 2003, s. I-12575, punkterna 90 och 91).

- 60 Vad gäller direktiv 79/7 kan tilläggas att enligt skäl 1 och artikel 1 i direktivet syftar detta endast till ett successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet. Således har medlemsstaterna enligt artikel 7.1 b i nämnda direktiv rätt att utesluta från dess tillämpningsområde erhållande av rätt till socialförsäkringsförmåner enligt nationell lagstiftning efter förvärvsavbrott på grund av fostran av barn.
- 61 Följaktligen ligger regleringen av förvärv av rätt till socialförsäkringsförmåner under förvärvsavbrott på grund av fostran av barn fortfarande inom medlemsstaternas behörighet (se dom av den 11 juli 1991 i mål C-31/90, Johnson, REG 1991, s. I-3723, punkt 25).
- 62 Det framgår nämligen av domstolens rättspraxis att direktiv 79/7 inte ålägger medlemsstaterna en skyldighet att bevilja socialförsäkringsförmåner till personer som fostrat sina barn eller att säkerställa rätt till socialförsäkringsförmåner efter perioder med förvärvsavbrott på grund av fostran av barn (se, analogt, dom av den 13 december 1994 i mål 297/93, Grau-Hupka, REG 1994, s. I-5535, punkt 27).
- 63 Den femte frågan ska således besvaras enligt följande. Det strider inte mot principen om likabehandling av kvinnor och män, särskilt inte mot principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet i den mening som avses i direktiv 79/7, att en arbetstagare som är föräldraledig på deltid förvärvar rätt till pension för bestående invaliditet utifrån den faktiska arbetstiden och den erhållna lönen och inte som om arbetstagaren hade arbetat heltid.

Rättegångskostnader

64 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

- 1) **Punkt 2.6 i ramavtalet om föräldraledighet, slutet den 14 december 1995, som återfinns i bilagan till rådets direktiv 96/34/EG av den 3 juni 1996 om ramavtalet om föräldraledighet, undertecknat av UNICE, CEEP och EFS, kan åberopas av enskilda inför en nationell domstol.**
- 2) **Det strider inte mot punkt 2.6 och 2.8 i ramavtalet om föräldraledighet att vid beräkningen av en arbetstagares pension för bestående invaliditet beakta att denne varit föräldraledig på deltid och att denne under den tiden har betalat avgifter och förvärvat rätt till pension i proportion till den erhållna lönen.**
- 3) **Enligt punkt 2.8 i ramavtalet om föräldraledighet åläggs medlemsstaterna inte några skyldigheter utöver skyldigheten att de ska behandla och avgöra socialförsäkringsfrågor som hänger samman med ramavtalet i enlighet med nationell lagstiftning. I synnerhet innebär ramavtalet inte att medlemsstaterna åläggs att säkerställa att en arbetstagare ska fortsätta att erhålla socialförsäkringsförmåner under föräldraledigheten. Punkt 2.8 i ramavtalet kan inte åberopas av enskilda mot en medlemsstats myndigheter inför en nationell domstol.**

- 4) **Det strider inte mot principen om likabehandling av kvinnor och män, särskilt inte mot principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet i den mening som avses i rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet, att en arbetstagare som är föräldraledig på deltid förvärvar rätt till pension för bestående invaliditet utifrån den faktiska arbetstiden och den erhållna lönen och inte som om arbetstagaren hade arbetat heltid.**

Underskrifter